

El fet casteller

Tant els diables com els castells han acabat esdevenint dos ingredients gairebé insubstituïbles dels models festius contemporanis de moltes comarques de Catalunya, i són sinònim de festa molt més enllà del seu territori tradicional.

Això de col·locar-se verticalment l'un damunt de l'altre no és pas una cosa de fa quatre dies, ni és reservat només als castellers del nostre país. Ja la mitologia grega havia fet referència a castells aixecats pels titans i els gegants per tal d'escalar l'Olimp. Al segle XIX, es mantenien exercicis de construccions humanes a Alemanya i, a principis del segle XX, sobrevivia un costum semblant en algunes zones d'Itàlia.

El fet casteller, dins el món divers de la nostra cultura popular, presenta, a banda de la tècnica específica, uns components que el fan intrínsecament peculiar: l'obligada caracterització multitudinària –les colles oscil·len entre cent i cinc-cents membres actius–; la integració social –hi són absolutament indispensables persones de qualsevol sexe, edat i condició física, tant pel que fa a pes i complexió com a alçada–; la necessària participació col·lectiva –amb la col·laboració de part del públic teòricament espectador–, i la fàcil objectivació –hi ha construccions d'una fins a nou persones per pis, construccions de cinc fins a nou pisos d'alçada i construccions que s'intenten però no s'assoleixen, d'altres que només s'assoleixen parcialment, que es carreguen i cauen després que l'enxaneta hagi fet l'aleta, i unes altres, encara, que es descarreguen, és a dir, que es fan i es desfan completament: tot plegat, és clar, permet d'establir nivells, una gradació d'èxits i fracassos.

Origen dels castells

Els castells no van començar a estructurar-se com a tals fins a finals del segle XVIII i començaments del XIX. En la gènesi hi ha alguns dels entremesos i balls de base medieval o siscentista que caracteritzaven el seguici festiu de la Catalunya Nova. El teatre de carrer, l'espectacularitat popular al servei del calendari festiu cívica i religiós, havia tingut un desenvolupament clar i ben definit en l'època medieval, que s'havia anat mantenint amb lleugeres variacions. El que entenem estrictament per castells avui dia, va sorgir, precisament, a l'empara de la forta evolució i revitalització que transformà aquest seguici popular a finals del segle XVIII. Com a evolució d'entremesos i balls diversos, trobem sobretot les moixigangues i el ball de valencians, que cloïen les seves evolucions amb torretes de poca alçada o figures obertes. En la segona meitat del segle XVIII, aquestes construccions humanes van anar agafant volada i van esdevenir cada cop més altes i importants, fins al punt que, en algunes zones, acabaren substituïnt el ball original.

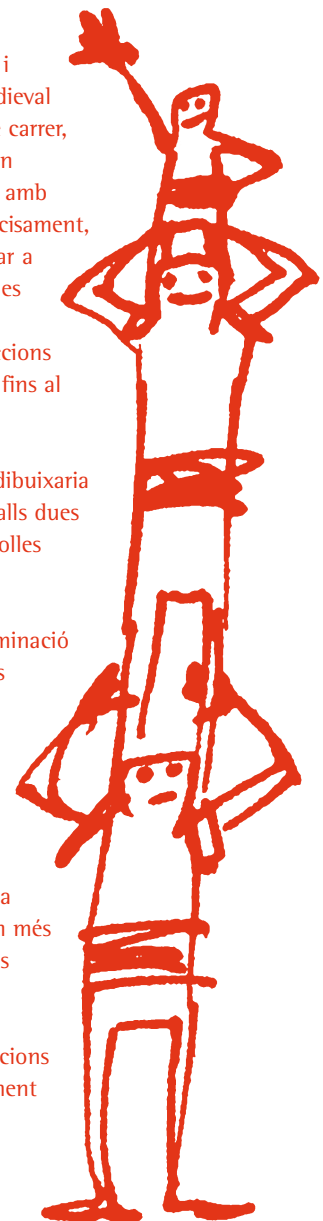
A finals del segle XVIII, doncs, els castells començaven a ser ja una realitat, que es dibuixaria amb una certa precisió a principis de la centúria següent. Així, el 1806 existien a Valls dues agrupacions, les colles de Pagesos i Menestrals. Valls fou el bressol de les primeres colles castelleres estables, les que definiren amb més precisió el nou costum i, en les seves actuacions dins i fora de la ciutat, el diferenciaren definitivament de valencians i moixigangues, fins al punt que, durant força temps i en segons quins llocs, la denominació Xiquets de Valls va ser utilitzada com a sinònim de colla castellera, ni que es tractés d'una agrupació d'una altra població.

Tot al llarg del segle XIX es va anar definint l'àmbit que esdevindria tradicional del món casteller –dels del Camp de Tarragona fins a la Conca de Barberà, el Penedès i l'Anoia– i va evolucionar la tècnica i el nivell de les construccions assolides.

Actualment, el fet casteller passa, indubtablement, per un dels millors moments de la seva història, si no el millor: si pel que fa al nivell de les construccions cada any són més nombrosos els castells de nou pisos, quant al nombre de colles i l'àmbit geogràfic, és evident que ens trobem en l'època de més esplendor.

El món casteller és plenament dinàmic i es troba en constant evolució –amb agrupacions que apareixen, desapareixen, es refunden, es fusionen o s'escindeixen. I és essencialment jove, tot i que continua una tradició històrica.

Avui les colles ja no s'emparen en una adscripció social determinada ni són exclusivament agrupacions de persones que fan, només, castells. Aixecar construccions humanes –com més fermes i més altes millor– continua sent el nexa i l'aspiració de cada colla, però és evident que han esdevingut entitats que canalitzen la participació ciutadana i que generen activitats lúdiques i culturals diverses.

En els motius de l'expansió geogràfica dels castells hi ha la mateixa expansió del model festiu de la Catalunya Nova, en el qual el seguici popular tradicional -bestiari, balls, diables i castells- hi té un significat clau.

Hi ha, també, el fet que els castells són un espectacle de masses, amb tots els elements necessaris per ser atractius als ulls d'una societat industrial. Són visuals i plàstics, així com competitiu, tenen un clar factor de risc, d'ansia col·lectiva, la por de caure i la por de no assolir el que ha costat hores i hores d'assaig. Hi ha, finalment, la consciència de la voluntarietat i la solidaritat, la manca de professionalisme, la qual cosa subratlla l'adhesió de l'espectador a l'espectacle, facilita el pas de la simple visualització a la col·laboració i, per tant, el pas de veure-ho a viure-ho. I, per acabar-ho d'arreglar, passen per un moment dolç en la relació amb els mitjans d'informació i han sabut envoltar-se d'una aurèola de modernitat. Això succeeix, en el fons, per haver mantingut l'essència integradora i l'esperit lúdic, sense perdre les necessàries dosis de lluita i esforç que tenen una recompensa que mai no és individual, sinó pública i col·lectiva. Aquest sí que és, potser, el gran mèrit dels castells: sobreviure i superar-se en una societat eminentment individualista, quan són una mostra patent de tot el contrari.